

Høringsuttalelse til endringer i reindrifftsloven

Bevaring av samiske tradisjoner, kultur og sedvaner

Tradisjonell samisk reindrift er en bærende del av samisk kultur, språk og identitet, og det har gjennom generasjoner vært en sentral bærebjelke for det samiske samfunnet. Den representerer ikke bare en næring, men et komplekst kulturelt system hvor tradisjoner, sedvaner, og familiære strukturer spiller en avgjørende rolle for reindrifftsens praktisering. Det samiske språket er nært knyttet til de spesifikke begrepene og aktivitetene som utøves i reindrifften, og tap av denne næringen vil uunngåelig også medføre en svekkelse av språket.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport (2023) understreker hvordan fornskingspolitikken har hatt en fornorskende effekt på både språk og kultur, inkludert reindrifften. Lovgivning og forvaltning har over tid bidratt til å endre reindrifftsens rammevilkår, og dette kan på sikt true selve fundamentet for reindrifftssamisk kultur. Det er derfor avgjørende at reindrifftsloven beskytter og sikrer videreføringen av de tradisjonelle praksisene som har utviklet seg gjennom århundrer. Dette handler om mer enn økonomisk bærekraft – det handler om å bevare en livsform som er uløselig knyttet til samisk identitet.

Det er viktig at den nye reindrifftsloven ikke fører til ytterligere fornorsking av reindrifften, men tvert imot beskytter og viderefører tradisjonelle praksiser. Reindrifftsens bærekraft, både kulturelt og økonomisk, avhenger av et helhetlig vern av reinbeiteområder og reindrifftsens autonomi.

Inngrep i form av infrastruktur og arealbeslag har allerede skapt store utfordringer for reindrifften, og enhver ytterligere begrensning vil ikke bare påvirke næringen, men hele det kulturelle fellesskapet som reindrifften utgjør. For å bevare reindrifftsens bærekraft er det derfor essensielt at lovverket reflekterer samiske tradisjoner og sikrer retten til å praktisere reindrift på en måte som ivaretar både de kulturelle og økologiske aspektene ved næringen.

Manglende helhetlig revisjon av reindrifftsloven

I Hurdalsplattformen ble det varslet en helhetlig revisjon av reindrifftsloven, men det nåværende lovforslaget behandler kun tre spesifikke temaer. Dette er en begrenset tilnærming som ikke tar høyde for de sentrale utfordringene reindrifften står overfor, særlig knyttet til arealforvaltning. Arealsspørsmålene er blant de mest presserende problemene reindrifften står overfor, ettersom infrastrukturprosjekter og andre inngrep stadig reduserer tilgjengelige beiteområder.

I høringsnotatet (punkt 1.7) nevnes arealsspørsmålene kun overfladisk. Selv om plan- og bygningsloven hevdes å kunne ivareta reindrifftsens arealbehov, har erfaring vist at denne loven ofte ikke gir tilstrekkelig beskyttelse. Kommunale helhetsvurderinger resulterer ofte i at reindrifften taper i arealkonflikter. Det er nødvendig at reindrifftsloven behandler reindrifftsens arealsspørsmål på en mer omfattende og rettssikker måte, spesielt med tanke på at reindrifften er mer enn en næring; den har også en kulturell dimensjon som må beskyttes, slik det er stadfestet i Fosen-dommen.

Reintallreduksjon og internasjonale forpliktelser

Lovforslaget om reintallsreduksjon bør utsettes til etter at FNs menneskerettighetskomité har ferdigstilt sin behandling av Jovsset Ante Sara-saken. Norske myndigheter har fått 180 dager til å redegjøre for hvordan krenkelsen i denne saken skal bringes til opphør. Høyesterettsdommen har blitt kritisert for å bryte med artikkel 27 i den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, og FN har understreket at reduksjonen i reintall kunne vært gjennomført på en annen måte. Reduksjonen rammet spesielt unge reineiere i etableringsfasen, noe som ytterligere underbygger behovet for å utsette endringer inntil saken er ferdig utredet.

Aktivitetsplikt for siidaandelsledere

Når det gjelder forslaget om å innføre en aktivitetsplikt for siidaandelsledere, er vi skeptiske til dette grepet. Reindriften er en familiebasert næring, hvor flere familiemedlemmer normalt deltar i de daglige gjøremålene, som gjeting, vedlikehold av gjerder, og andre nødvendige oppgaver. Det å innføre en formell aktivitetsplikt for siidaandelsledere uten å ta hensyn til denne tradisjonelle arbeidsdelingen, kan føre til utilsiktede konsekvenser.

Vi er enige i at det kan være behov for å tydeliggjøre ansvar i enkelte tilfeller, men forslaget legger ensidig vekt på siidaandelslederens ansvar, uten å tydeliggjøre at andre familiemedlemmer også kan og bør delta aktivt i siidaens drift. Det er viktig å presisere at mens siidaandelslederen har et særlig ansvar, er det tradisjonelt vanlig at flere familiemedlemmer bidrar til driften, enten selvstendig eller på vegne av siidaandelslederen.

Vi foreslår derfor at lovteksten justeres slik at den fortsatt understreker siidaandelslederens plikt til aktiv deltakelse, men samtidig anerkjenner at andre familiemedlemmer og deltakere i siidaandelen kan og skal bidra til siidaens arbeidsoppgaver. Dette vil bidra til å bevare både den kulturelle og den praktiske bærekraften i næringen, samt reflektere reindriften tradisjonelle, familiebaserte struktur.

Siidaandelen – en familiesentrert organisering

Reindriften har alltid vært en familiebasert næring hvor flere familiemedlemmer har deltatt i drift og vedtak. Siidaandelen, som ble innført for å gjenspeile denne kollektive strukturen, har i praksis ført til en individualisering av ansvaret. Siidaandelslederen har det juridiske og økonomiske ansvaret, noe som ekskluderer andre familiemedlemmer fra viktige beslutningsprosesser, og dermed bryter med reindriften tradisjonelle konsensusbaserte organisering.

Det finnes eksempler som viser hvordan siidaandelsystemet kan ekskludere familiemedlemmer som har jobbet i reindriften hele sitt liv, men som på grunn av juridiske strukturer står uten rettigheter til økonomisk driftstilskudd og rovtilerstatning, samt medbestemmelses rett. Da det kun er siidaandelslederen som har stemmerett på årsmøte. Dette undergraver den kollektive naturen av reindriftssamfunnet. Videre gir dagens system mulighet for kjøp og salg av siidaandeler, noe som strider med den tradisjonelle forståelsen av reindrift som en kollektiv rettighet overført gjennom familien.

En vanlig feiltolkning i dagens system er bruk av begrepet «siidaandelsinnehaver» istedenfor «siidaandelsleder». Begrepet "siidaandelsinnehaver" signaliserer eierskap eller eiendom, noe som forsterker et individualistisk syn på reindrift. Dette bryter med den tradisjonelle oppfatning av reindrift som en kollektiv rettighet hvor det ikke bare handler om individuelt eierskap, men om felles arbeid og ansvar i en siida.

Siidaandelen bør forbeholdes familiemedlemmer, slik at det kun er familiemedlemmer som er tilknyttet en siidaandel og overføring av en siidaandel bør kun være mulig innen familien for å sikre at reindriften fortsatt drives som en familiebasert og fellesskapsorientert næring.

Dearvuodaiguin / Med vennlig hilsen

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi / Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU)